

REFERENCES

1. Grandell J. (1992), Aspects of Risk Theory, Springer-Verlag, New York, Heidelberg, Berlin, 175 p. (engl).
2. Asmussen S. (2001), Ruin Probabilities, Singapore, New Jersey, London, Hong Kong, 385 p. (engl).
3. Korolev V. Yu., Bening V. E., Shorgin S. Ya. (2007), Mathematical foundations of the theory of risk, Fizmatlit, Moscow, 544 p. (rus).
4. Postan M. Ya., Medvedeva S. A. (2009), *Ekonomichna kibernetika*, № 1-2 (49-50), pp. 60-67 (ukr).
5. Postan M. Ya., Balobanov O. O. (2011), Method of Evaluation of Insurance Expediency of Stevedoring Company's Responsibility for Cargo Safety, *Methods and Algorithms in Navigation. Marine Navigation and Safety of Sea Transportation*, CRC Press. Taylor & Francis Group, Boca Raton, pp. 33-36, doi:10.1201/b11344-6 (engl).
6. Postan M. Ya. (2013), Metod otsenki riskov pri optimizatsii planirovaniya vypuska produktsii predpriatiem v usloviyach sluchainogo sprosa, *Naukovi pratsi Donetskoho natsionalnoho technichnoho universiteta. Seria: Ekonomichna*, № 4 (46), pp. 321-325 (rus).
7. Postan M. Ya., Savelieva I. V. (2014), Metod opredeleniya veroyatnosti razoreniya operatora portovogo terminala, *Visnyk ONMU*, № 3 (42), pp. 141-147 (rus).
8. Postan M. Ya. (2006), Economic-mathematical model of mixed traffic, Astroprint, Odessa, 376 p. (rus).
9. Savelieva I. V. (2012), The principles of strategic management in the activities of the operator of the port container terminal, Astroprint, Odessa, 304 p. (rus).
10. Savelieva I. V. (2011), *Metody ta zasoby upravlinnia rozvytkom transportnykh system*, zbirnyk naukovykh prats ONMU, issue 17, pp. 160-174 (rus).

© *Постан Михайло, Савельєва Ірина, Корнієць Тетяна*
Надійшла до редакції 16.10.2015

УДК 338.914(101)

САВЧЕНКО АНАСТАСІЯ,

аспірант Приазовського державного технічного університету, м. Маріуполь

МОДЕЛЬ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті розкрито питання формування нової моделі пенсійного забезпечення на території України. Наведено структуру моделі, визначено її фундаментальну мету та підґрунтя. Доведено, що функції системи пенсійного забезпечення виступають важливим елементом системи соціального захисту, підтримують рівень життя й запобігають негативним наслідкам від зменшення доходу, що виликано припиненням професійної діяльності. Проаналізовано основні підходи різних країн світу до впровадження та реалізації системи пенсійного забезпечення. Визначено пріоритетний шлях реалізації моделі пенсійного забезпечення для України.

Ключові слова: *модель; пенсійне обслуговування; динаміка розвитку; пенсійна реформа; соціально-економічні процеси; демографічні процеси; криза.*

Постановка проблеми. На території України щороку все більше актуалізується питання вітчизняної пенсійної системи, яка за останні три роки зазнала суттєвих змін. Упровадження пенсійної реформи є одним із найважливіших завдань, що стоять перед країною в умовах сьогодення. Необхідність реформування системи пенсійного забезпечення визначається складними взаємообумовленими соціально-економічними й демографічними процесами, які носять об'єктивний і довгостроковий характер. Здійснювані на Україні великомасштабні реформи в економіці змусили суспільство пройти складний шлях усвідомлення соціального фактора й наслідків реформ, оскільки вони привели до кардинальних змін у цілому житті українського суспільства. На систему пенсійного забезпечення також впливає ситуація, що склалася на сході України. Наслідки впливів, що фіксуються сьогодні, позначатимуться на пенсійній системі протягом найближчого півстоліття.

У сформованих умовах, пріоритетним напрямком соціально-економічної політики України має стати підвищення рівня життя населення, у тому числі пенсіонерів, які на сьогодні є найменш соціально захищеною верствою.

Загальними рисами модернізації вітчизняної пенсійної системи став перехід до накопичувальної системи, який виявився пов'язаний із серйозними труднощами фінансового та організаційного плану.

Загалом проблема формування нової моделі пенсійного забезпечення на території України є вкрай актуальною для вивчення, адже від успішності її вирішення залежить рівень добробуту значної частини населення України.

Процес формування, розвитку й реалізації нової моделі пенсійного забезпечення в Україні залишається дотепер малодослідженим, оскільки через цілий ряд ідеологічних, економічних, соціальних та інших причин становлення пенсійної системи дотепер йшло шляхом

ненакопичувального пенсійного забезпечення. Протягом багатьох років Україна не сприймала світового досвіду в накопиченні пенсійних заощаджень як найбільш цивілізовану основу побудови системи пенсійного забезпечення, тому питання сучасної моделі пенсійного забезпечення залишається відкритим та потребує ретельного дослідження.

Аналіз досліджень та публікацій. Сучасний період у вітчизняній науці й практиці пенсійного забезпечення характеризується особливою увагою дослідників, які в першу чергу розкривають питання правового регулювання системи пенсійного забезпечення. У роботах таких фахівців, як С. Сіланов [1], Р. Макаров [2], Б. Станкевич [3], Б. Козюра [4] та ін., проблеми пенсійного забезпечення розглядаються з точки зору недосконалості законодавчої бази України, а одним з основних завдань є розробка єдиного уніфікованого нормативного документа, який би регулював правовідносини недержавного пенсійного забезпечення. Велику кількість досліджень присвячено економічним питанням реформування системи пенсійного забезпечення. Так, Д. Леонов [5] основним завданням пенсійної реформи визначає переведення системи пенсійного забезпечення на рейки ринкових відносин. У свою чергу, С. В. Онишко [6] хід пенсійної реформи розглядає з демографічних позицій. Л. Г. Ткаченко [7] та О. П. Коваль [8] пояснюють необхідність переходу до накопичувальної пенсійної системи саме неможливістю збереження розподільного принципу пенсійного забезпечення в умовах демографічної кризи. Інституційні проблеми реформи висвітлюються в працях Л. Безтелесної [9], В. Підліснюка [10] та А. Бахмача [11].

Дослідження в галузі соціального забезпечення та

окремих його напрямків здійснили І. Гнибіденко [12], А. Малецький [13] та ін. Міжнародну практику побудови пенсійної системи повною мірою розкриває К. Морозова [14].

Узагальнений науковий досвід є безперечним джерелом цінної інформації і повинен бути затребуваний, однак більш важливий пошук адаптованих до сучасних українських умов підходів щодо розвитку пенсійного страхування й забезпечення, необхідність яких обумовлена специфікою ситуації, що склалася на території України.

Мета роботи - розкрити питання формування нової моделі пенсійного забезпечення на території України. Навести детальну структуру моделі пенсійного забезпечення. Проаналізувати основні підходи різних країн світу в упровадженні та дії системи пенсійного забезпечення. Визначити пріоритетний розвиток для України.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи пенсійне забезпечення населення в різних країнах, варто відзначити, що воно складається з форм, які утворюють складну соціально-економічну систему.

Більшість країн світу наводить модель пенсійного забезпечення, яка включає в себе блоки, що є взаємодоповнюючими. Кожна зазначена модель має власні (індивідуальні) особливості, структуру та порядок, а також унікальний досвід реформування, дослідження якого необхідне для вирішення проблем і створення можливих сценаріїв розвитку української моделі пенсійного забезпечення.

Загалом на сьогодні налічується три основні підсистеми, що утворюють загальну модель (рис. 1).

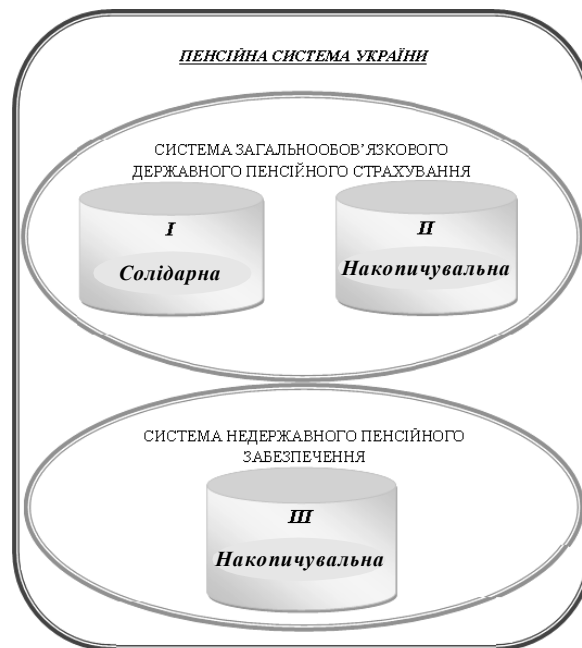

Рис. 1. Модель пенсійної системи України
(розробка автора на основі [3], [15]).

До першої варто віднести підсистему державного пенсійного забезпечення, яка гарантує виплату державних пенсій. Розмір таких пенсій повинен задовольняти мінімальні потреби при втраті працездатності людини.

Другою важливою підсистемою виступає підсистема державного пенсійного страхування. Зазначена підсистема забезпечує всім громадянам дохід, який за-

мінює попередній заробіток після припинення трудової діяльності особи. Розмір такої пенсії залежить повною мірою від величини страхових внесків, що відраховуються застрахованою особою в період своєї трудової діяльності.

Щодо останньої підсистеми, то тут варто зазначити, що вона є здебільшого не обов'язковою та для України,

у певній мірі, новацією. Це підсистема добровільного пенсійного страхування. У рамках цієї підсистеми людина сама бере на себе турботу про забезпечення собі додаткового доходу в кінці активної трудової діяльності шляхом індивідуального накопичення коштів і використання приватного страхування.

Забезпечення стабільності та мінімізація ризиків досягається шляхом одночасного функціонування всіх трьох рівнів.

Якщо розглядати модель пенсійного забезпечення як основний елемент соціального захисту в ринковій економіці, то варто виділити три фундаментальні функції, які переслідує система:

- 1) захист від бідності в разі втрати працездатності;
- 2) надання доходу, розмір якого залежить від загальної суми заробітку, наявного безпосередньо перед виходом на пенсію, та розраховується пропорційно;
- 3) захист цього доходу від можливого зниження реального рівня життя в результаті інфляції.

Л. Г. Ткаченко наводить таке визначення складу та сутності трьох зазначених рівнів моделі пенсійного забезпечення [7, с. 736].

Перший рівень або солідарна підсистема являє собою захист від бідності. Іншими словами, це гарантія деякого прожиткового мінімуму, реалізована, як правило, у вигляді державної системи. У свою чергу, державна система пенсійного забезпечення гарантує виплату пенсії, розмір якої повинен захистити людину від неплатоспроможності.

У той же час, за словами Д. Леонова, державна система призначена не тільки для людей пенсійного віку, вона надає широкий спектр соціальних виплат, таких як пенсія з інвалідності, пенсія по догляду за людиною з обмеженими можливостями, пенсія в разі втрати годувальника тощо [5, с. 256].

Вивчаючи досвід зарубіжних країн щодо надання пенсійного забезпечення громадянам, спостерігаємо різноманіття підходів. Так, наприклад, у Данії, Канаді, Новій Зеландії, Великобританії, Австралії, Ірландії та ряді країн Північної Європи немає обов'язку громадян сплачувати внески до пенсійної системи або здійснювати заощадження, оскільки головним завданням державних пенсійних систем є забезпечення прожиткового мінімуму для пенсіонерів. Ці системи називаються універсальними, або загальними, в їхній основі лежить принцип, що всі особи, які прожили в країні достатню кількість років, мають право на пенсію по старості або по інвалідності. Фундаментальна мета описаної моделі - це, перш за все, боротьба з бідністю на основі перерозподілу доходів між багатими й бідними за допомогою податкової системи. Беззаперечно, така модель є привабливою для людей пенсійного віку, оскільки кожен громадянин отримує певні соціальні гарантії.

У Німеччині, Австрії, Франції, Італії, Греції, Швейцарії основною метою державної пенсійної системи є збереження втраченого доходу у зв'язку з утратою здатності до праці. Така модель будується на принципі обов'язкової солідарної взаємодопомоги роботодавців і працівників щодо створення страхових фондів, які захищають населення від соціальних ризиків.

У цій моделі основу становить інститут обов'язкового соціального страхування, мета якого - уберегти зайняте населення від раптового й неприпустимого різкого зниження рівня доходу в результаті втрати працездатності.

Другий рівень, що входить до системи обов'язково-державного страхування - накопичувальний, він покликаний забезпечити гідну старість. Його принципи розраховані на працюючих, а його головною метою є стимулювання, а іноді й зобов'язання брати участь у формуванні додаткових пенсій. На цьому рівні основу роботи складають системи пенсійного забезпечення, які прямо пов'язані з трудовою діяльністю. Таким чином, право кожної людини на трудові пенсії виникає при вступі її в трудові відносини, а розмір виплат залежить від стажу й заробітку працівника. У межах цього рівня держава виступає гарантом того, що пенсії будуть виплачуватися незалежно від бюджету соціального страхування або банкрутства окремих підприємств.

Третій рівень також накопичувальний, але він входить до системи недержавного пенсійного забезпечення. Це рівень приватної ініціативи, де діють системи додаткових виробничих пенсій та особистих пенсійних заощаджень. Цей рівень особливо широко впроваджено в німецьку модель пенсійного забезпечення, він також працює в країнах Латинської Америки та США. Третій рівень має назву моделі особистого пенсійного страхування зайнятого населення та несе риси індивідуального захисту з сильною мотивацією заможних верств населення до заощадження матеріальних коштів у кількості, визначеній безпосередньо заощадником [16, с. 82].

О. П. Коваль наголошує, що приватні форми захисту набувають усе більшого значення як заміна або доповнення до державних форм захисту з точки зору збереження звичних життєвих стандартів у старості й у інших країнах, хоча цей рівень важливий для них не такою мірою, як перші, і менше стимулюється державою [8, с. 31].

Мета додаткових пенсійних систем полягає в тому, щоб забезпечити індивідуальні потреби громадян, які підпадають під рамки соціального захисту. Ці системи за вмістом принципів походять на базові системи. Додаткові системи допомагають людині адаптуватися в нових умовах життя, запобігають негативним наслідкам, які можуть бути через скорочення доходу, викликаного припиненням професійної діяльності, підтримують рівень життя, задовольняють звички й поведінку.

На сьогодні існує практика впровадження змішаних систем пенсійного забезпечення, у межах застосування виділяють солідарно-накопичувальну, накопичувально-солідарну, накопичувально-страхову системи. Остання, до речі, описує українську модель пенсійного страхування [17].

У цілому системи пенсійного забезпечення в усіх розвинених країнах виконують і соціальні, й економічні функції. По-перше, вони є елементом системи соціального захисту, підтримують рівень життя і запобігають негативним наслідкам, можливим через скорочення доходу, викликаного припиненням професійної діяльності. По-друге, дозволяють одержувачам пенсій мати підвищену купівельну спроможність і відігравати важливу роль споживача на внутрішньому ринку. По-третє, пенсійне забезпечення дозволяє капіталізувати засоби для інвестиції. І, по-четверте, вони здійснюють економічне стимулювання праці.

Висновки

Сучасні державні та додаткові пенсійні системи, які складають модель пенсійного забезпечення, у

цілому можна розглядати як єдину систему досягнення наміченого рівня соціального захисту непрацездатного населення.

Запропонований аналіз різних моделей побудови пенсійних систем дозволяє припустити, що в нинішніх умовах найбільш ефективним є змішаний тип, що дозволяє, спираючись на розподільчі принципи, оптимально використовувати переваги накопичувальних механізмів, що склалися в умовах економічної нестабільності сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сілаков С. Організаційно-правові основи недержавного пенсійного забезпечення / С. Сілаков // Право України. - 2013. - № 1. - С. 19-21.
2. Макаров Р. Правовые аспекты создания и деятельности негосударственных пенсионных фондов в Украине / Р. Макаров // Бизнес и Право. - 2014. - № 3. - С. 118-126.
3. Станкевич Б. Пенсія як об'єкт правовідносин у соціальному забезпеченні / Б. Станкевич // Право України. - 2014. - № 1. - С. 109-113.
4. Козюра Б. Загальна характеристика юридичних фактів у пенсійному забезпеченні / Б. Козюра // Право України. - 2014. - № 1. - С. 114-118.
5. Леонов Д. Накопичувальна складова пенсійної системи України: проблеми реформування / Д. Леонов // Ринок цінних паперів України. - 2011. - № 11/12. - С. 77-88.
6. Онишко С. В. Потенціал розбудови пенсійної системи в Україні у контексті зниження ризиків державних фінансів / С. В. Онишко // Актуальні проблеми економіки. - 2012. - № 3. - С. 248-257.
7. Ткаченко Л. Г. Побудова багаторівневої пенсійної системи

як напрям національної пенсійної реформи / Л. Г. Ткаченко // Економіка України. - 2012. - № 8. - С. 16-22.

8. Коваль О. П. Проблеми становлення накопичувальної складової пенсійного забезпечення в Україні / О. П. Коваль. - К. : НІСД, 2011. - 42 с.

9. Безтелесна Л. Соціальна справедливість у солідарній системі пенсійного забезпечення України / Л. Безтелесна, Г. Юрчик // Україна: аспекти праці. - 2013. - № 5. - С. 21-27.

10. Підліснюк В. Обеспечиваем введение накопительной системы / В. Підліснюк // Вестник Пенсионного фонда Украины. - 2007. - № 11. - С. 17.

11. Бахмач А. Развитие системы негосударственного пенсионного обеспечения в Украине / А. Бахмач // Вестник Пенсионного фонда Украины. - 2008. - № 3. - С. 12-13.

12. Гнибиденко И. Пенсионная реформа в Украине: состояние, проблемы, перспективы / И. Гнибиденко // Экономика Украины. - 2007. - № 4. - С. 4-11.

13. Малецкий А. Накопительная система / А. Малецкий // Вестник Пенсионного фонда Украины. - 2007. - № 1. - С. 20-21.

14. Морозова Е. Международные стандарты построения пенсионной системы / Е. Морозова // Вестник Пенсионного фонда Украины. - 2004. - № 9. - С. 17-19.

15. Морозова Е. Международные стандарты построения пенсионной системы (продолжение) / Е. Морозова // Вестник Пенсионного фонда Украины. - 2005. - № 1. - С. 16-17.

16. Шестакова Е. Е. Опыт введения многоуровневых пенсионных систем в государствах Восточной Европы и США: общие подходы и особенности / Е. Е. Шестакова // Трудовое право. - 2004. - № 2. - С. 79-85.

17. Сравнение пенсионных систем и их типов: России, Украины, Германии, Франции, Нидерланд, Австрии, Италии, Великобритании, США, Канады [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://finliga.com/>.

Савченко Анастасія,

аспірант Приазовського державного технічного університету, г. Маріуполь

МОДЕЛЬ ПЕНСИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

В статье раскрыты вопросы формирования новой модели пенсионного обеспечения на территории Украины. Приведена структура модели, определены ее фундаментальная цель и основа. Доказано, что функции системы пенсионного обеспечения выступают важным элементом системы социальной защиты, поддерживают уровень жизни и предупреждают негативные последствия от уменьшения дохода, вызванного прекращением трудовой деятельности. Проанализированы основные подходы разных стран мира к внедрению и действию системы пенсионного обеспечения. Определены приоритетные пути реализации модели пенсионного обеспечения для Украины.

Ключевые слова: модель; пенсионное обслуживание; динамика развития; пенсионная реформа; социально-экономические процессы; демографические процессы; кризис.

Savchenko Anastasiya,

postgraduate student of Azov State Technical University, Mariupol

MODEL OF PENSION PROVISION

Disclosed the issues of forming a new model of pension provision in Ukraine. The detailed structure of the model of pension provision. Analyzes the main approaches of different countries in the implementation and operation of the pension system. Defined the fundamental purpose of the description of the model is to fight poverty in the sones redistribution of income between rich and poor. Found that the basis of the model of mandatory social insurance institution, the purpose of institution is to protect employed people from sudden and sharp decline in unacceptable levels of income resulting in incapacitation. Defined he functions of the pension system. They are elements of the social protection system, support the standard of living and anticipate negative effects, possibly due to a decrease in revenue caused by the cessation of professional activity. With features recipients of pensions play an important role in the domestic consumer market, the pension provision allows capitalize ways to invest. Identify priority development for Ukraine, because the implementation of the pension reform is

one of the major challenges facing the country in terms of day. This analysis of various models of construction of pension systems suggests that in the current environment is the most effective mixed type, which allows relying basically on distributive principles optimum advantage of storage mechanisms established under the economic instability present.

Keywords: model; pension services; the dynamics of development; pension reform; social and economic processes; demographic processes; the crisis.

REFERENCES

1. Silakov S. (2013), Organizational and legal bases of private pension, *Pravo Ukrainy*, №1, p.19-21 (ukr).
2. Makarov R. (2014), Legal aspects of creation and operation of private pension funds in Ukraine, *Business and Law*, №3, p.118-126 (rus).
3. Stankevich B. (2014), Pension as object relations in social security, *Pravo Ukrainy*, №1, p.109-113 (ukr).
4. Kozyura B. (2014), Overview of legal facts pensions in Ukraine *Pravo Ukrainy*, №1, p.114-118 (ukr).
5. Leonov D. (2011), Funded component of the pension system in Ukraine: Problems of Reforming, *Securities market of Ukraine*, № 11/12, p. 77-88 (ukr).
6. Onyshko S.V. (2012), Potential development of the pension system in Ukraine in the context of reducing the risks of public finance, *Actual problems of economy*, № 3, p. 248-257 (ukr).
7. Tkachenko L. (2012), Construction of multi-pillar pension system as the direction of the national pension reform, *Economics of Ukraine*, № 8, p. 16-22 (ukr).
8. Koval A.P. (2011), Problems of the funded component of pensions in Ukraine, *NISS Press*, Kyiv, 42 p. (ukr).
9. Beztelesna L., Yurchik G. (2013), Social justice in solidarity pension system Ukraine, *Ukraine: aspects of labor*, № 5, p. 21-27 (ukr).
10. Pidlisnyuk V. (2007), Provides an introduction of accumulative system, *Pension Fund of Ukraine*, № 11, p. 17 (rus).
11. Bakhmach A. (2008), Development of the system of private pension provision in Ukraine, *Herald of the Pension Fund of Ukraine*, № 3, p. 12-13 (rus).
12. Gribidenko I. (2007), The pension reform in Ukraine: state, problems and prospects, *Ekonomika Ukrainy*, № 4. p. 4-11 (rus).
13. Malecki A. (2007), Memory system, *Bulletin of the Pension Fund of Ukraine*, № 1, p. 20-21 (rus).
14. Morozova E. (2004), International standards of construction of the pension system, *Bulletin of the Pension Fund of Ukraine*, № 9, p. 17-19 (rus).
15. Morozova E. (2005), International standards of construction of the pension system (continuation), *Bulletin of the Pension Fund of Ukraine*, № 1, p. 15-16 (rus).
16. Shestakova E.E. (2004), Experience of introducing tiered pension systems in the countries of Eastern Europe and the United States: a common approach and features, *Employment Law*, № 2, p. 79-85 (rus).
17. A comparison of pension systems and their types: Russia, Ukraine, Germany, France, the Netherlands, Austria, Italy, UK, USA, Canada, available at: <http://finliga.com/> (rus).

© Савченко Анастасія

Надійшла до редакції 19.03.2015